

СПІВВІДНОШЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ З ІНШИМИ СФЕРАМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ОЛІЙНИК Володимир Миколайович - народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності

УДК 342.9 : 351.74

В статті здійснено соотношение общественной безопасности с другими сферами жизнедеятельности: общественным порядком, государственной безопасностью, правопорядком, государственным порядком, общественным благоустройством.

Ключові слова: *громадська безпека, співвідношення, громадський порядок, державна безпека, правопорядок, державний порядок, суспільний благоустрій.*

Українське державотворення переживає етап радикальних змін. Україна претендує на визнання її іншими державами світу цивілізованою країною, яка йде шляхом встановлення пріоритетності прав людини і верховенства закону. Негативні явища, які виникають у процесі реформування українського суспільства, нестабільність економічного розвитку призвели до виникнення і загострення факторів та джерел соціальних конфліктів, які породжують нові кризові ситуації. Підвищену загрозу громадській безпеці за останні десятиріччя становлять соціально-економічні конфлікти, техногенні аварії, катастрофи, стихійні лиха. Розбудова української державності проходить у нових світових геополітичних умовах, пов'язаних з реальними загрозами економічного, політичного, соціального, природного й іншого характеру, які негативно позначаються на громадській безпеці, що потребує адекватного організаційно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів щодо її стабілізації. Саме цим пояснюється

необхідність визначення співвідношення громадської безпеки з іншими сферами життєдіяльності.

Дослідженню поняття «громадська безпека» та співвідношенню його з іншими сферами життєдіяльності присвятили свої наукові праці О.М. Бандурка, І.П. Веремєнко, І.П. Голосніченко, В.К. Гіжевський, В.Л.Грохольський, Є.В. Додін, М.В. Ковалів, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.І. Остапенко, Ю.І. Римаренко та інші. Всі вони загалом дійшли до спільної позиції щодо змісту цих понять, але комплексного розгляду співвідношення громадської безпеки з іншими сферами життєдіяльності не проводилось.

Метою даної статті є визначення співвідношення громадської безпеки з іншими сферами життєдіяльності.

Громадська безпека найтісніше пов'язана з громадським порядком. Останній є сталим у результаті дотримання соціальних норм (норм права, моралі, звичаїв, традицій і тому подібне) системи суспільних відносин, недоторканість якої гарантується всією політичною системою держави. Таке розуміння громадського порядку в широкому сенсі.

Громадський порядок у законодавстві і в науковій літературі трактується у вузькому (спеціальному) сенсі. Під ним розуміють не всю систему врегульованих соціальними нормами суспільних відносин, а їх частину – підсистему, яка складається в певній сфері життєдіяльності. Ця сфе-

ра обмежується системою врегульованих соціальними нормами відносин, що складаються в громадських місцях у процесі спілкування людей, з метою забезпечення обстановки спокою суспільного життя, нормальних умов для праці і відпочинку людей, для діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств і їх об'єднань, установ, громадських об'єднань, а також для державних службовців [1, 118-122; 2, 87].

Що стосується громадських місць, то до них прийнято відносити місця спілкування людей у цілях задоволення різних життєвих потреб. Громадське місце пов'язується з перебуванням там людей. У законодавстві поняття «громадське місце» можна зустріти в Законі України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [3], де зазначено, що громадське місце – частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, вулиці, стадіони, інші місця масового перебування людей. Оскільки громадське місце пов'язується з перебуванням там людей, то порушення правил поведінки в місцях спілкування однією особою зачіпає інтереси іншої особи (осіб). Протиправне діяння, здійснене в громадському місці, розглядається як правопорушення і тягне юридичну відповідальність. Скажімо, розпивання спиртних напоїв на вулицях, на стадіонах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту та в інших громадських місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, у яких продаж спиртних напоїв на розлив дозволений виконавчим органом сільської, селищної, міської ради, або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, є адміністративним правопорушенням (ст. 178 КУпАП) [4]. Але те ж діяння, здійснене поза громадським місцем, наприклад, у квартирі, правопорушенням не є.

Відносини людей, що складаються в громадських місцях, тобто у сфері громадського порядку, регулюються нормами права, нормами моралі, традиціями, звичаями й іншими соціальними нормами. Важлива роль у регулюванні вказаних відносин належить нормам законів і інших актів органів державної влади.

Відносини у сфері громадського порядку регулюються також загальноприйнятими в суспільстві правилами, нормами моралі, звичаями, нормами громадських об'єднань. Стан громадського порядку багато в чому залежить від дотримання неправових (соціальних) норм, спрямованих проти антигромадської поведінки [5, 27].

Громадський порядок і громадська безпека взаємозв'язані і взаємообумовлені. Зміцнення громадського порядку сприяє підвищенню громадської безпеки. Скажімо, забезпечення належного громадського порядку в період проведення зборів, мітингів, пікетувань або інших публічних заходів, що проводяться відповідно до закону, а також при проведенні крупних спортивних змагань, народних гулянь і інших масових заходів одночасно є і забезпеченням громадської безпеки, оскільки служить цілям запобігання загрозам безпеці життя і здоров'ю людей або майна. У той же час дотримання правил, норм і вимог громадської безпеки, наприклад, правил користування спортивними спорудами під час проведення змагань, правил дорожнього руху і т.п, служить умовою підтримки належного громадського порядку. Групові порушення громадського порядку і масові безлади створюють загрозу здоров'ю і життю людей, їх майну, грубо порушують нормальний ритм життєдіяльності населених пунктів. Масові безлади завжди супроводяться агресивними насильницькими діями, погромами і підпалами, тобто зазіхають на громадську безпеку [6, 67-69].

Проте, не дивлячись на тісний взаємозв'язок і взаємообумовленість, зміст кожної з даних сфер складають відмінні один від одного групи суспільних відносин. Крім того, стосунки у сфері громадської безпеки регулюються правовими

нормами. А відносини у сфері громадського порядку регулюються і правовими, й іншими соціальними нормами.

Аналіз законодавства показує, що воно передбачає диференційовану відповідальність за правопорушення у сфері громадського порядку і у сфері громадської безпеки. Так, гл. 14 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4] містить склади правопорушень, які зазіхають на громадський порядок і громадську безпеку. Правда, у розділі немає чіткого розмежування між цими складами.

Державна безпека і громадська безпека є різними і взаємопов'язаними. Державна безпека – це, на нашу думку, стабільно в результаті дотримання правових норм система відносин, яка гарантує недоторканість суверенітету, територіальної цілісності і обороноздатності України, її конституційний лад, права, свободи і законні інтереси осіб [7, 12-13; 8, 228].

Сферу державної безпеки складають суспільні відносини, які виникають у зв'язку із забезпеченням контррозвідувальних і розвідувальних заходів; запобіганням, припиненням і розкриттям діяльності незаконних озброєних формувань, злочинних груп, окремих осіб і громадських об'єднань, що ставлять за мету насильницьку зміну конституційного ладу України, і передбачених законом інших злочинів; забезпеченням захисту відомостей, що складають державну таємницю; забезпеченням безпеки об'єктів державної охорони; охорони Державного кордону України.

Відносини, що складаються у сфері державної безпеки, регулюються спеціальним законодавством [9, 112].

У систему спеціальних суб'єктів державної безпеки входять: Служба безпеки України, Державна служба охорони України, Рада національної безпеки і оборони України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України, інші органи, громадські об'єднання, а також окремі особи з їх згоди на гласній і негласній (конфіденційній) основі.

Отже, сферу державної безпеки складають врегульовані нормами права і охоронювані суб'єктами державної безпеки

суспільні відносини, що складаються у зв'язку із забезпеченням суверенітету, територіальної цілісності і обороноздатності України, охороною конституційного ладу, прав, свобод і законних інтересів осіб.

Не дивлячись на наявність особливостей суспільних відносин у сфері державної безпеки і у сфері громадської безпеки, і та, і інша сфери мають, окрім властивих специфічних цілей, загальну мету-функцію, а саме – охорону прав, свобод і законних інтересів особи. Ця мета-функція і обумовлює їх взаємозв'язок [10, 118].

Суб'єкти громадської і суб'єкти державної безпеки: виявляють, запобігають і припиняють злочини, здійснюють кримінальне провадження у справах віднесених законодавством до їх компетенції; здійснюють розшук осіб, що скоїли вказані злочини або підозрюваних у їх здійсненні; виявляють, запобігають і припиняють акти тероризму; розробляють і здійснюють у взаємодії один з одним і іншими державними органами засоби по боротьбі з незаконним оборотом зброї, діяльністю озброєних формувань, злочинних груп і окремих осіб [11, 111].

Вказані суб'єкти забезпечують у взаємодії один з одним безпеку об'єктів державної охорони (осіб, що підлягають державній охороні, будівлі, будови, споруди і інші об'єкти).

Суб'єкти громадської безпеки взаємодіють з суб'єктами державної безпеки в підтримці прикордонного режиму, співпрацюють у справі забезпечення громадського порядку і боротьби з правопорушеннями на прикордонній території.

Правопорядок і громадська безпека. Правопорядок – стан впорядкованості суспільних відносин за допомогою правових норм, результат перетворення правових вимог і розпоряджень у суспільних відносинах [11, 87; 12, 228].

Правопорядок служить основою порядку у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі і у сфері громадської безпеки. Отже, поняття «правопорядок» значно ширше за поняття «громадська безпека» у сфері правового регулювання суспільних відносин [13, 14-15].

Правопорядок складає ядро громадської безпеки, оскільки держава за допомогою правових норм регулює стосунки у сфері громадської безпеки. Врегульовані правом відносини охороняються державою, при необхідності підтримуються заходами державного примусу.

Громадська безпека і правопорядок співвідносяться як частина до цілого. Громадська безпека є елементом системи правопорядку. Забезпечення громадської безпеки є в той же час забезпеченням правопорядку.

Таким чином, загроза громадській безпеці не завжди означає посягання на правопорядок. Скажімо, загроза безпеки, витікаюча від явищ природи (землетрус, повінь і тому подібне), як правило, не пов'язана з порушенням правопорядку, не дивлячись на те, що вона вносить до життєдіяльності людей елементи дезорганізації. У таких випадках суб'єктами безпеки приймаються правові і організаційні заходи по усуненню або зменшенню шкідливих наслідків, що настали в результаті природних явищ.

Громадський благоустрій і громадська безпека. Під суспільним благоустроєм розуміється раціональне планування і будова населених пунктів, їх облаштування, підтримка громадських місць, що сприяє праці і відпочинку населення, доцільна і безпечна організація руху транспорту в населених пунктах, забезпечення пожежної безпеки.

На відміну від громадської безпеки, сферу громадського благоустрою переважно складають відносини людей, які пов'язані з організацією побуту людини і користуванням матеріальними предметами довкілля. Ці відносини регулюються спеціальним житлово-комунальним законодавством. У систему суб'єктів забезпечення громадського благоустрою входять служби по благоустрою населених місць.

Не дивлячись на відмінності даних сфер життєдіяльності, вони взаємозв'язані і впливають один на одного. Скажімо, раціональне планування і облаштування вулиць, парків, садів, приміських зон масового відпочинку людей, дворових тери-

торій, розташування в населених пунктах підприємств торгівлі і громадського харчування, театрів, стадіонів, дискотек, казино й інших закладів, чистота й освітленість вулиць, дворів і тому подібне істотно впливають на стан громадської безпеки.

Впорядкований санітарний стан населених пунктів формує у людей шанобливе відношення до дотримання правил чистоти і порядку, зменшує ступінь загрози громадській безпеці від виникнення і поширення епідемії або іншого заразливого захворювання.

І, навпаки, антисанітарний стан населених пунктів і громадських місць, їх захаращення, запущений стан садово-паркового господарства, погана освітленість вулиць, дворів, під'їздів будинків часто створюють сприятливі умови для вчинення злочинів і інших правопорушень, що зазіхають на громадський порядок, служать причиною виникнення епідемій, пожеж, транспортних пригод і інших надзвичайних ситуацій, що несуть загрозу громадській безпеці.

Таким чином, суб'єкти громадської безпеки і суб'єкти суспільного благоустрою лише в співпраці один з одним можуть результативно добиватися усунення причин і умов, що сприяють виникненню загроз громадській безпеці.

Література:

1. Нікітін Ю. Організаційно-правові засади побудови системи внутрішньої безпеки українського суспільства/ Ю. Нікітін// Право України. – 2008. – № 7 – С. 118–122.
2. Попов Л. Л. Административное право и административная деятельность органов внутренних дел / Л. Л. Попов, А. П. Коренев, В. А. Круглов. – М. : Акад. МВС СССР, 1990. – 223 с.
3. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV – Урядовий кур'єр від 02.11.2005 – № 208.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний варі-

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено співвідношення громадської безпеки з іншими сферами життєдіяльності: громадським порядком, державною безпекою, правопорядком, державним порядком, суспільним благоустроєм.

SUMMARY

In the article correlation of public safety is carried out with other spheres of vital functions: by a public peace, state security, law and order; by a state order, public equipping with modern amenities.

ант] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Разаренов Ф. С. Организационно-правовые основы охраны общественного порядка и обеспечение безопасности на транспорте/ Ф. С. Разаренов, А.С. Прудников. – М. : Высш. юрид. заоч. шк. МВД СССР, 1990. – 44 с.

6. Організація охорони громадського порядку/ [Дворак С.Д., Долішний Г. П., Оліфер В. І. та ін.]; за ред. Бучка М. Б. – Івано-Франківськ: Прикарпатськ. юрид. ін-т МВС України, 2004. – 126 с.

7. Панов М. І. Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми) / М. І. Панов, В. П. Тихий// Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 3 (22). – С. 10–16.

8. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення) : монографія/ О. П. Дзьобань. – Х. : Константа, 2006. – 440 с.

9. Левицька М. Б. Теоретико-правові аспекти забезпечення національної безпеки органами внутрішніх справ України: дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.01 / Левицька Марина Борисівна. – К, 2002. – 207 с.

10. Адміністративна діяльність : навч. посіб. / [В. В. Новиков, М. В. Ковалів, В. П. Столбовий та ін.] ; за ред. О. І. Остапенко. – Львів: Львівськ. ін-т внутр. справ при НАВС України, 2002. – 252 с

11. Ліпкан В. А. Безпекознавство: навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.

12. Рябцев Л. М. Административная деятельность органов внутренних дел/ Л. М. Рябцев, О. І. Гракович. – Минск: Акад. МВД Республики Беларусь, 1999. – 346 с.

13. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация/ С. С. Алексеев// Сов. Государство и право. – 1997. – № 6. – С. 12–19.